

КОМУНІКАТИВНО-ГЕРМЕНЕВТИЧНА ПАРАДИГМА В ОСВІТІ ЯК ПІДГРУНТЯ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ

Калиновський Ю.Ю., професор, кафедра філософії

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Калиновський К.Ю., студент, кафедра МСТ

Харківського національного університету радіоелектроніки

Стратегічною метою побудови інноваційної моделі освіти є подолання кризи в освіті, а через неї – і системної кризи у суспільстві. Вона будується на новому розумінні сутності освіти, інакше вибудовує освітній процес, змінює диспозицію учасників навчального процесу – студента та викладача, збагачується культурним змістом. Перехід до інноваційної освіти пов'язується зі зламом стереотипів педагогічного мислення, звичного способу професійної діяльності, в межах якої функція викладача зводиться до трансляції соціокультурного спадку.

У сучасних умовах викладач має навчити студента алгоритму самостійної роботи, розкрити сутність та особливості комунікаційної взаємодії з усіма учасниками навчального процесу. Превалювання самостійної роботи у підготовці майбутніх інженерів обумовлює необхідність формування у них навичок роботи з текстами, пошуку наукових джерел інформації, здійснення самопланування, визначення пріоритетів у індивідуальній траєкторії навчання. Для вирішення вищезначених завдань важливу роль відіграє втілення комунікативно-герменевтичної парадигми у освітній простір нашої країни, яка дозволить набути студентам низку загальнокультурних та професійних компетенцій.

Зокрема, герменевтика є базою для розвитку так званої інтерпретаційної компетенції, яка дозволяє суб'єкту навчання адекватно розуміти тексти професійного спрямування, застосовувати їх для вирішення практичних завдань. Інтерпретаційна компетенція напряму пов'язана з текстовою компетенцією, яка має особливе значення для педагогічного процесу, оскільки всі його учасники постійно опрацьовують (інтерпретують) різноманітні друковані та електронні джерела.

Текстова компетенція у свою чергу передбачає наявність у людини необхідного набору компетентностей. Спираючись на концепцію Н. Болотнової, варто виокремити наступні елементи текстової компетентності: знання мовних ресурсів, вміння їх відбирати і організувати в процесі текстової діяльності; вміння проявити свій погляд на світ, свою творчу індивідуальність у виборі життєвого матеріалу і його відображення у слові, усвідомлення індивідуального авторського стилю; знання про сфери спілкування, ситуації, умови спілкування і вміння враховувати всі ці фактори при відтворенні тексту та його сприйнятті; знання дійсності, вміння відображати її в слові при відтворенні тексту і розуміти на основі

інтерпретаційної діяльності; знання про адресата і вміння враховувати фактор адресата у процесі текстової діяльності [1, с. 70].

В той же час, освітній процес передбачає наявність різноспрямованих комунікацій, саме тому з точки зору ефективного здійснення герменевтичних практик всім суб'єктам освітнього простору варто набувати й вдосконалювати комунікативну компетенцію. Як зауважують фахівці, комунікативна компетенція – це здатність мобілізувати різноманітні знання мови (мовну компетенцію), позамовних засобів, ситуацій, правил і норм спілкування у відповідних контекстах. Комунікативна компетенція передбачає володіння не лише знаннями, а й уміннями та навичками побудови інтенційно-стратегічної програми комунікації, дотримання її та контролю за нею у процесі спілкування; орієнтації на співрозмовника, передбачення його реакції; вибору мовних і позамовних засобів комунікації і їхнього декодування; подолання комунікативних перешкод, усунення комунікативних шумів, виходу із комунікативного цейтноту тощо [2, с. 98].

На переконання М. Геза, складовими комунікативної компетенції є: вербально-комунікативна компетенція; лінгвістична компетенція; вербально-когнітивна компетенція; метакомунікативна компетенція [3, с. 17]

З нашої точки зору, впровадження комунікативно-герменевтичної парадигми у освіту сприятиме розвитку креативних здібностей майбутніх інженерів, дозволяючи проявити їм оригінальні риси світогляду, розвивати та вдосконалювати індивідуальні особливості світосприйняття.

З цього приводу слушно зауважує В. Онищенко, що розумове виховання набуває особливої філософсько-педагогічної специфіки, яка розкривається засобами герменевтики. Традиційна герменевтика при цьому зазнає глибоких змін, а філософська герменевтика стає наукою і мистецтвом розуміння загалом. В цьому контексті необхідно чітко визначити такі поняття, як “герменевтична свідомість” і “герменевтичне мислення”. Герменевтичне мислення – це, передусім, мислення-розуміння, мислення-тлумачення. Тому найважливішою рисою філософської герменевтики є не прагнення побудови всеохопної теоретичної системи, а зображення універсальності людського розумного і “розуміючого” ставлення до світу. Це безпосередній перехід до педагогічної герменевтики, яка повинна розкривати універсальні засади обґрунтування таких психолого-педагогічних категорій, як “досвід”, “пізнання-розуміння-знання”, “герменевтична свідомість”, “герменевтичне мислення” та ін. Сучасна система виховання-освіти-навчання стає істотно герменевтичною, тобто такою, що сприяє активному генеруванню нових смислів, розуміння, цілей і завдань навчально-виховного і навчально-пізнавального процесів [4, с. 51-52].

Здійснюючи герменевтичні практики, студент долучається до світу культури та знань, що сприяє розвитку його світоглядних уявлень та настанов. В свою чергу, культура фокусує у світогляді особистості систему ціннісних уявлень, які є основою життєвих орієнтирів людини й впливають на розвиток їх соціокультурних, інтелектуальних, моральних, естетичних якостей. Саме

світоглядна культура покликана забезпечити розвиток цілісної особистості, здатної свідомо ставитися як до оточуючого світу, так і до самої себе, до світоглядного вибору, орієнтованого на загальнолюдські й національні цінності. Важливість вирішення цього завдання акцентується у зв'язку з реальним станом культурного розвитку молоді, яка знаходиться у складній соціокультурній ситуації, оскільки постійно зазнає впливу різноманітних новітніх культурних форм, стилів і напрямів, що є носіями специфічних естетичних цінностей та етичних правил і норм. Тому, система освіти не може обмежуватися тільки трансляцією наукового знання, усталених етичних норм і художньо-естетичних цінностей. Її призначення полягає у вихованні особистості, здатної орієнтуватися у складному соціокультурному просторі, відрізнити культуру від псевдокультури й на основі цього набувати власної системи загальнолюдських та художньо-естетичних цінностей [5, с. 153-154].

Розвиваючи вищенаведену тезу, необхідно зазначити, що розвиток духовної сутності освіти неможливий без особистісно-орієнтованого навчання. Саме в такій формі навчально-виховної діяльності найбільш повно реалізується когнітивно-ціннісний потенціал комунікативно-герменевтичних освітніх практик.

З цього приводу С. Резніков зауважує, що особистісно орієнтована освіта забезпечує можливість кожній людині творити власну унікальність, визначати свої унікальні форми життєдіяльності та своє місце в житті. Усе це є суттєвими аспектами духовності, які в змісті особистісної освіти відображаються в таких його складових:

– аксіологічний компонент, який забезпечує введення особистості в світ духовних цінностей і сприяє вибору особистісно значущої системи ціннісних орієнтацій як системи духовних цінностей;

– когнітивний компонент, у межах якого особистість оволодіває знаннями щодо духовного світу людини в межах більш широкого соціокультурно-ціннісного контексту та соціально-гуманітарних концепцій, які обґрунтовують засади духовності;

– діяльнісно-творчий компонент, який забезпечує духовні засади вибору особистістю індивідуальних форм життєдіяльності, способів самореалізації у творчій діяльності, шляхів реалізації власних творчих здібностей та набуття життєво важливих навичок, що забезпечують духовне життя;

– особистісно-самоактуалізуючий, у межах якого формуються мотивація та здатності особистості до самопізнання, розвитку рефлексивних навичок та здатності до критичного мислення, у процесі чого особистість оволодіває навичками саморегуляції, самовдосконалення й самовизначення, вибору сенсу життя та формування життєвої позиції [6, с. 164].

На нашу думку, всі компоненти особистісно-орієнтованої освіти актуалізуються у комунікативно-герменевтичних практиках та процедурах, оскільки людина пізнаючи текст, трактуючи сутність культурних явищ оцінює

їх характеристики, визначає їх ціннісний сенс та своє ставлення до об'єкту герменевтичного аналізу.

Індивідуалізація навчання, а як наслідок посилення значущості комунікативно-герменевтичної парадигми в освіті як методології розкриття та інтепретації духовного потенціалу знань набуває особливої актуальності у наші дні, коли є суспільна потреба у формуванні інтелектуальної й моральної особистості.

В якості висновку зазначимо, що для всебічного застосування комунікативно-герменевтичної парадигми у освітній діяльності, розкритті її духовно-ціннісного та когнітивного потенціалу необхідно розвивати інформаційно-комунікативне освітнє середовище, створювати умови для інформаційного обміну між національними освітніми системами. Впровадження комунікативно-герменевтичної парадигми передбачає набуття майбутнім інженером низки професійних та загальнокультурних компетенцій, які знаходяться у діалектичній єдності. Представники комунікативно-герменевтичної парадигми трактують освіту як базовий інститут духовного зростання особистості та суспільства, який інтенсифікує різновекторні соціальні процеси, впливаючи на становлення прогресивних тенденцій у економіці, політиці, культурі, науковій сфері тощо. Застосування герменевтичних практик у освітньо-виховному процесі забезпечує формування життєво необхідних навичок та цінностей особистості, сприяє духовно-творчому розвитку її світогляду. Отже, сучасна освіта за своєю сутністю все більше стає діалогічною, перетворюючись з суб'єкт-об'єктної взаємодії на суб'єкт-суб'єктну співпрацю, що дозволяє розкрити духовно-когнітивний потенціал всіх її учасників.

Список літератури

1. Болотнова, Н.С. Текстовая деятельность на уроках русской словесности : методики лингвистического анализа художественного текста : методическое пособие / Н.С. Болотнова. – Томск, 2002. – 287 с.
2. Гавриловська, М.В. Значення змісту понять «мовна компетенція» і «комунікативна компетенція» в освіті майбутнього вчителя / М.В. Гавриловська // Педагогічна освіта: теорія і практика. – 2011. – Вип. 9. – С. 95-100.
3. Гез, Н.И. Формирование коммуникативной компетенции как объект зарубежных методических исследований / Н.И. Гез // Иностранные языки в школе. – 1985. – №2. – С. 17-24.
4. Онищенко, В. Педагогіка як наука і мистецтво у контексті фундаментальних педагогічних теорій / В. Онищенко // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2014. – № 5. – С. 36-56.
5. Соломаха, С. Потенціал сучасних педагогічних технологій у розвитку художньо-естетичного світогляду викладачів мистецьких дисциплін / С. Соломаха // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2013. – № 8(1). – С. 153-159.
- Резніков, С. Взаємозв'язок духовності та самоактуалізації особистості в освіті / С. Резніков // Схід. – 2014. – № 2. – С. 162-166.
6. Lyashenko, V. V., Matarneh, R., & Deineko, Z. V. (2016). Using the Properties of Wavelet Coefficients of Time Series for Image Analysis and Processing. *Journal of Computer Sciences and Applications*, 4(2), 27-34.